

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ТЕКЛЯ

Все повертається, та не все можна повернути

Осінній дощ умивав гори і напував ріки пронизливим холодом. Північний вітер виводив на його сірих струнах лунку невеселу мелодію, і тріпотіло серце, виспівуючи застуджено: «Скоро зима, скоро сніги, скоро морози і морок..».

У цих краях сонце пильнує своєї праці улітку, та варто упасти першому листку, і промінь уже не гріє.

Текля загорнулася у плащ, сховавшись у повозі з дашком — вектурі, та вітер залітав і сюди, приносячи дошкульні холодні краплі.

— Нічого, сестро, ще трохи, скоро будемо вдома, — підбадьорював не так її, як самого себе Порфірій. — Зігрієшся..

Зігрієшся.. Та як зігрітися, коли на серці холод? Коли кожен крок, кожен оберт колеса віддаляє від людини, яка стала тобі цілим світом, навчила любити ближнього і дальнього, відкрила світло істини, а тепер вирушає в дорогу, важку й небезпечну. І як вигнати з грудей крижину тривоги за його життя, за життя кожного, хто з ним?

Колеса вектури перекотом рипіли, похитувався дашок, цокали копитами по камінню мули, перегукувалися погоничі.. валка просувалася Царською дорогою до Іконії.

— Нам пощастило, що не довелося довго чекати.. — наповнював порожнечу серця тихим дружнім голосом Порфірій,

відчуваючи, як потребує зараз тепла ця дівчина, викинута життям у холод і небезпеку, викинута поза захист рідного дому і близьких. — У цих краях небезпечно вирушати в дорогу самому — відколи військо пішло на війну, розбійники геть знахабніли, грабують переходнів.. а валкам дають охорону.

Кілька вершників з мечами куняли, загорнувшись у сагуми — водонепроникні солдатські плащі, дощові краплі стікали із шоломів, підбитих зсередини повстю. Римський солдат умів кожну хвилину спокою використовувати для відпочинку, але Текля знала, що найменший знак тривоги миттю перетворить цих мирних, сонних чоловіків на безжальну машину смерті, варто зашурхотіти у кущах хоч змії, хоч зайцеві..

Зайчик.. Стриб.. Згадалося те зайча, що стало другом братикові.. і братик Альбін.. і.. і мама.. Мама — такою, як була раніше — доброю, товстою, неповороткою, мамою, що вміла жаліти і любити..

— Як мої домашні? Як братик? Мама? — не без остраху питала ще там, в Антіохії, не сподіваючись на добрі новини.

— Від батька — ані звісточки.. окрім чуток, що когорта ветеранів зазнала втрат у сутичках на кордоні з Парфянським царством.. Мати й досі хворіє, лежить нерухомо.. рана на голові загоїлася, але удар був занадто сильним.. місцеві лікарі нічим не допомогли. Господарством спробували керувати Колумелла й Антипатр, але це їм було не до снаги, мало не пустили маєток за вітром, відсутність господині відчутна.

Текля не питала Порфирія, як йому вдалося знайти її у величезній Антіохії. Знала, це він, учитель. Він твердо вирішив не брати її з собою, і з цим нічого не вдієш. Його шлях пролягає з Антіохії Пісідійської через Пергію, Атталію до Антіохії Сирійської, а звідки до Єрусалима, на Собор. Там на Павла і Варнаву чекають Яків, брат Христа, Петро, його улюблений учень, Андрій, багато інших. Вони зберуться уперше, на Перший Апостольський Собор. Павло матиме що розповісти братам — скільки людей навернув до віри, скільки церковних спільнот створив у містах, через які пройшов зі своєю місією, скількох священиків навчив і поставив урядувати в Антіохії, Іконії, Лістрі — містах римської провінції Галатії. В Іконії

спільнотою керує Онисифор, йому допомагає Порфирій, люди збираються послухати Слово Боже удома в Онисифора, в його домашній церкві, там, де Текля уперше почула Павла..

Ніби вчора був той вечір, та повна зірок і трепету місячного сьйва ніч, як сиділа біля свого вікна дівчина, заручена з красивим і заможним чоловіком, упевнена в майбутньому, дочка поважних батьків.. Та пролунав голос — і все змінилося.

Все повертається, але не все можна повернути.

Павло вирішив, що вона має повернутися додому — і так має бути. Така його воля. Вирішувати — привілей чоловіка, підкорятися — благодать жінки. Те, що нині здається лихом, завтра виявиться порятунком, бо кожна насинка щастя несе зародок горя, а кожна гірка сльоза може пролитися водою надії.

Хто знає смак твоєї посмішки, пізнає запах твоїх сліз.

Іноді найвища мудрість прийняти чуже рішення за власне, бо чим довше шукаєш дорогу, тим на вужчу стежину виводить тебе власна марнота.

Валка просувалася, мули вицокували копитами, вершники-охоронці сонно погойдувалися у сідлах, вітер гуляв, розганяючи хмари й підсушуючи мокрий дашок вектури, колеса крутилися..

Ніколи не думала, що така проста річ, як колесо звичайного повозу, може стати джерелом розмірковувань та узагальнень. Кожна точка колеса невинно прямує угору, досягає вершини — і стрімко летить вниз, у бруд і камінь. Кожен оберт — крок уперед, кожен оберт наближає — і віддаляє водночас.

Як же болить те колесо.. ніби по живому.. ніби кожен оберт тягне й накручує на обід тонку й безкінечну нитку, що пов'язує два серця.. Так туго, так боляче.. як струни арфи.. чи тятива лука.. Нитка стоншується, але не розривається. Хто має снагу розірвати її, нитку, виснувану коханим і закоханим серцем?

— Удома так чекають на тебе, сестро.. особливо мати, доміна Феокля.. Ти так їй потрібна.. Вона не може говорити, але чекає.

Текля пригадала, що довелося пережити — суд, в'язницю, страх.. найгірше — не біль, не побої — страх.. страх.. І ще — обличчя людей у цирку — тих, що прагнули видовища смерті у вогні чи смерті у звірячих пазурах.. Люди прагнули розваги..

байдуже, що ціна розвазі — життя, байдуже, що кров.. Чому людям такий солодкий запах чужої крові? Чи так улаштував Ти творіння Своє, Господи?

Згадала в'язницю.. Ті три дні і ночі видавалися тепер найщасливішими у житті — вона три дні слухала Павла, бачила його, могла розмовляти.. і ніхто не стояв на заваді — ні мати, ні наречений, ні ігемон..

Як швидко все сталося.. як швидко все відбулося.. здавалося, роки минули, як принесла вона у дар богині Церері свою дитячу сукню, десь там, на дереві біля жертовника ще майорить стрічка — не вицвіла, не встигла.. А все стало іншим в її житті, все. І в житті міста.

— Порфірію, а як люди в місті, не проклинають мене?

— За що, люба сестро? — Порфірій звів догори густі курчисті брови, не розуміючи.

— За ту бурю, яка принесла стільки руйнувань.. Хтось загинув, когось покалічило.. І все — через мене..

— Ці люди прийшли потішитися зі смерті ближнього. На їхні голови упала кара Господа. Чи можуть смертні нарікати на Божий гнів?

— А діти? Вони ж не винні!

— Дітям — наука.

Сказав — як відрізавав. Дивно говорить тепер Порфірій — наче по писаному.

Ще ніколи серце так не збивалося і не стрибало в грудях, як тієї короткої хвилини, поки заспаний Мелх вовтузився з воротами..

Та вже за хвилину обіймала теплого зі сну Альбіна, заплакану Фініолу, збентежену чомусь Сальвію, Колумеллу, всіх домашніх..

— Я знав, що ти повернешся! Я всім говорив — сестра не залишить нас! — повторював Альбін особливим, майже дорослим голосом. — А вони не вірили..

— А де мама?

Фініола відвела очі, Сальвія зітхнула:

— Може, краще вранці?

— Мама спить?

— Наша люба доміна спить.. і не спить.. це ніби сон.. ми не знаємо, що це.. — рабині говорили всі разом, але не могли докладно пояснити, бо й самі не розуміли, що з господинею.

Колумелла за правом старшої подала знак усім замовкнути.

— Коли нашу любу доміну принесли додому після тієї страшної бурі, на голові була жаклива рана, і кілька тижнів лікарі тримали її на тонкій волосинці між життям і смертю..

— Двічі ми вважали, що доміна вже перепливає ріку темної води, і готували сестерці для Харона.. — втрутився Антипатр властивим йому високим стилем.

— Потім рана загоїлася, але стан господині не покращився — вона перебуває у напівсні.. нікого не упізнає.. майже не говорить..

— А що кажуть лікарі? — занепокоїлася Текля.

— Лікарі більше не приходять. Кажуть, що наука вичерпала свої можливості.. — здійняв очі до неба Антипатр. — І у нас.. у нас більше немає грошей на лікарів..

— Як? Що сталося з нашим маєтком? Невже він більше не приносить прибутків? — не повірила Текля, зауваживши, що завжди худорлявий учитель Альбіна за час її відсутності погладшав і завів моду складати руки на животі, який став би поважною опорою і для чогось більшого, аніж пещена правиця раба-грека.

— Дізнавшись про хворобу доміни, вілік-управитель вирішив покинути нас.. і залишив монетаріум порожнім..

— Він украв наші гроші? Утік? І його досі не знайшли? Не віддали до суду?

— Хто шукатиме, хто судитиме? Ігемон Кестилій загинув під час бурі, нового намісника щойно прислали з Риму, він ще не приступив до справ.

— А батько? Чи є якісь звістки? — спитала, знаючи відповідь..

Колумелла тільки похитала сивою головою — нічого, нічого..

Ранок увірвався до кубікули — маленької дівочої спальеньки — незвичними звуками і холодом. Холод — це осінь, а звуки? Чому раби дозволяють собі розмовляти вголос, перегукуватися, коли господарі ще в ліжку? Чому ніхто не приніс до кубікули жаровню — щоби прокинулася у теплі? Невже таким же холодом повна кімната хворої матері, невже маленький братик також мерзне?

Що сталося з їхнім теплим домом за час її відсутності?

Загорнулася у паллу, визирнула тихцем в атріум..

Краще б цього не бачити..

Антипатр, загорнувшись у тогу — мабуть, батькову, пишно розсівся в таблінумі на місці, де вільно сидіти тільки господареві дому, роздає розпорядження, наче він тут керує, раби вклоняються йому.. Грек запускає руку в монетаріум — значить, не так там уже й порожньо, роздає доручення і якийсь дріб'язок..

Текля повернулася до кімнати. Аж тепер зрозуміла, яким чином вдавалося матері утримувати дім та маєток. Варто було хворобі вимкнути її залізну волю, її силу, вміння керувати — і все розсипалося. Ці люди, між якими виросла, які, здавалося, любили їх — маму, братика, її, Теклю, насправді лише підкорялися обставинам і за першої нагоди зрадили.. Вони — раби. Раб — куплений і проданий, живе у страху покарання. Людині властиво прагнути свободи. Раб виконує свою роботу, коли не має вибору — або наглядяч з нагаєм стоїть над головою, або господар із загрозливим лицем нависає над його тілом, і страх спонукає коритися..

Вона прожила між цими людьми й досі думала, що вони люблять її так, як вона любить кожного з них. Виявляється, ні..

Прослизнула до кімнати Альбіна. Холод, такий самий холод, як надворі..

Обняла тепленьке тільце братика, капнула сльозою на його плече.

— Не плач, сестричко, справжній римлянин не повинен плакати.. — спробував наслідувати батьків голос малий. — Вони не слухають мене. А я — спадкоємець, вони мусять..

— Вони мусять.. але тільки коли є сила, що примушує.. Раніше я цього не розуміла.

— Як добре, що ти повернулася.. Я знаю, ти вилікуєш маму, як вилікувала мене. Поглянь, моя рука здоровісінька! І люди у місті кажуть, що ти — чарівниця!

— Чарівниця? Це погано, братику, чарувати — гріх. Я зовсім цього не вмію і не хочу. Ніколи так не кажи!

— Але ж ти лікуєш!

— Я пробую лікувати, тепер уже по-справжньому.. вчилася у лікарів в Антіохії.. Там багато вчених — із Греції, Александрії. Інколи мені вдається. Але це — не чари, це — наука. І прагнення допомогти.

Двері тихо прочинилися.

— От ви де, моя лоба господине! А я вже думала, що мені наснився сон, що ви удома, а як прокинулася — все зникло.. — Фініола принесла жаровню — і кімната швидко наповнилася теплом.

— Що діється удома, Фі? — Текля зверталася до служниці не як колишня дівчинка, світ якої теплий і прихильний, яка не знає, звідки береться тепло у домі, а тоном жінки, що довго жила, пізнала світ і з болем усвідомила, куди тікає добро із сердець людей, щойно над сонцем нависає хмара чи в посудині з'являється тріщина.

Фініола упала навколішки і припала обличчям до її ніг:

— Не карайте, донно! Я не винна! Це все Антипатр! І Сальвія.. Коли доміна заслабла, спершу всі трималися своїх обов'язків, робили все як звичайно, бо боялися, що повернеться господар і всіх покарає.. А потім утік управитель.. і ніхто його не спіймав.. і не покарав.. Тоді Антипатр почав керувати — бо ніхто з нас не знав грамоти..

— А де Верій? Де Євтих? Чому вони не перешкодили?

Фініола розридалася, але тихо, щоб жоден звук не вилетів із кімнати:

— Верій і мій Євтих — в ергастулі!

— Як? У нашому домі ергастул, тюрма для рабів, — тільки традиція, ні батько, ні мати не карали своїх рабів так жорстоко!

А Верій — ветеран, він — вільна людина, ніхто не має права ув'язнити його без суду, та ще й в ергастулі!

— Немає гіршого господаря, як колишній раб.. так усі кажуть.. — вмивалася сльозами Фініола.

— Годі плакати, Фі. Ходімо до мами.

— Може, не треба зараз? Зачекаймо трохи.. Сальвія там прибирає.. просила не вести вас, поки не приготує..

Текля зірвалася на ноги, немов стріла, викинута тугою тятивою.

З кімнати матері вдарило важким духом хвороби, стогоном, безнадією, нерухомістю, що за крок до смерті. Так пахне на берегах Стіксу і в човні Харона, до якого цей пузань Антипатр вже налагодився покласти ще живу господиню.

Від колишньої доміни Феоклеї залишилася тінь.. рана на голові загоїлася, залишивши потворний рубець, волосся, де вистрижене, де сиве, немите й нечесане, утворювало голову Медузи Горгони.. руки, колись красиві, білі, доглянуті, перетворилися на палички.. а запах, запах..

У кімнаті горів кіптявий олійний світильник, вікно, закрите знадвору дерев'яною ставнею, не пропускало ні світла, ні тепла, ні холоду, ні свіжого повітря.

Біля хворої порядкувала Сальвія, поспіхом намагаючись прибрати і змінити постіль, що нагадувала лахміття жебрака. Кожен її рух, звично необережний, викликав стогін хворої, стогін глухий, ніби вже потойбічний, і звук цього голосу, колись рідного, краєв серце.

Текля відчула, що зараз не витримає.. вона вхопить цю нехлюю Сальвію за горлянку і тихо душитиме.. отак вони доглядали хвору господиню.. отак дбали про неї.. Заспокоїтись.. прочитати Господню молитву десять разів поспіль — це завжди допомагало.. заспокоїтись і тільки тоді щось вирішувати..

Вийшла в атріум. Антипатр від несподіванки підскочив, зігнувся у поклоні — не забув-таки «голодний гречин» свого становища раба з рабів. Попри прохолодну погоду його лисина змокріла, бо раб, спійманий за картибулом у таблінумі не мав на що сподіватися — хіба на те, що молодій донні забракне духу віддати належний наказ. Втім, перед ним поставало тільки

тіло, тільки оболонка юної донни, наївної, довірливої, усміхненої і відкритої, що знала світ з вікна свої кімнатки та папірусів з віршами.

Вогонь і вода, людська підступність і лютий буревій змінюють людину швидше, ніж папіруси й пергаменти, ніж уроки та повчання..

Очі цієї дівчини бачили левів на арені так близько, як він не бачив молоського дога. Очі цієї дівчини бачили вогонь і воду, вуха чули вирок суду й завивання звірів, ревіння натовпу і тиху проповідь Божого слова. Вогонь і вода гартують. Тому не сподівайся на слабкість її духу, гречине..

Мама, як вона це робила? Як вона досягала, аби всі ці люди, такі різні, слухалися її?

Глибоко вдихнула..

— Мелха сюди! Негайно!

За якусь мить остіаріус Мелх зі своїм помічником стояли перед молодого господинею, схилившись так низько, як тільки могли, намагалися не дивитись в очі й здаватися непомітними.

— Мелху, де Верій?

— Верій? Верій.. він.. — бідолашний Мелх, як йому, тростині на вітрі, соломині між двох вогнів, відповідати на запитання, яких не сподівався почути аж до повернення господаря.

— Антипатре, де Верій? — Текля сама здивувалася, скільки заліза змогла вмістити у ці слова.

Антипатр також схилився, поклавши руки на живіт, і пальці його тремтіли так само дрібно, як голос:

— Верій поведився неналежно, люба донно.. він поведився..

— Я не питаю, як він поведився! Я питаю, де він? Відповідай, поки ти ще тут.. і поки живий! — здавалося у чистому небі запалахотіли блискавиці і вдарили громи.

— Верій.. він в ергастулі.. — гречин видушував слова, наче силкувався добути оливу з каменю, й вони скрапували долі, важкі й слизькі, відповзали зміями, ладні вкусити..

— Верій — в ергастулі? В ергастулі? — напівспитала, напівпосміхнулася.. Так посміхаються гарпії.. і Медуза Горгона.. змії посміхаються приємніше.. Тихо продовжила: — А де Євтих?

Грек відповів дрібним посіпуванням рота.. вимовити не посмів..

— За яким правом ти, рабе, ув'язнив подібного собі? Понад те, ти посмів ув'язнити вільного — ветерана армії великого Риму. Ти вчинив нечуване. Хто ти такий, мерзенний рабе? Чи уявив себе патрицієм? Забув, де твоє місце? Ергастул у нашому домі завжди був порожнім — ніхто з вас жодного разу не відчув цього покарання на власній шкірі. Мій батько — славний командир преторіанців, відважний воїн, який посилав на смерть за великий Рим своїх солдатів, ніколи не користувався правом послати в темницю неслухняного слугу. Як насмілився ти, рабе, вчинити те, чого не робив навіть твій господар? Мелху, виконуй! І зніми з нього тогу — цей одяг збезчещений тим, що його торкнувся раб!